

איש לרעהו

לקט אפרות
חז"ל, רעיונות,
עובדות והנהגות
פגדולי ישראל,
על מדות טובות
שפביאות לאהבת
הזולת, הנלפדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס
בלי רשות בכתב

מכון אהבת אמת - המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת ע"ש ר' צבי יהודה דומוביץ ז"ל
רח' אבן עזרא 2 ירושלים 92424 טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812

שבת קודש טו חשון תשע"ב: הדלקת נרות - ירושלים 4:07 תל-אביב 4:21 חיפה 4:11 מוצאי שבת - ירושלים 5:20 תל-אביב 5:22 חיפה 5:20 ר"ת 5:58

פרשת וירא

זריזות

כל מעשה מצוה שמזדמן לאדם יעשנו בזריזות ולא יתמהמה!

נלמד מהפסוק: "וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי... ואל הבקר רץ אברהם..." "ויתן אל הנער וימהר..." (פרק יח"ז)

ו**כתב** האלשיך הק': הורנו שתי הדרכות טובות אשר יעשה אותם האדם בעשותו כל מצוה: א) הזריזות. ב) שכל מה שיכול לעשות בכבודו ובעצמו יעשה... וזהו שאמר הכתוב: "ויאמר אברהם". וגם בדברו אליה לא אמר לושי... במהרה. כי אם טרח גלותו הציווי אמר "מהרי", לומר, כי קודם כל דבר תשים נגד פניה הזריזות והמהירות. ורק אחר כך אמר הציווי.

מובא על הגר צדק, הגרף פוטוצקי הי"ד, שכאשר הובילוהו לשריפה ברחובות וילנא, הסתפק האם ללכת בזריזות משום "זריזין מקדימין למצוות", או להשהות צעדיו משום חיי שעה. וכשעבר על יד ביתו של הגר"א זצ"ל, קרא הגאון לעברו שילך בזריזות.

ושואלים: מדוע הסתפק ולא למד מאברהם אבינו - ממנו לומדים מצות זריזות (כמבואר בגמרא פסחים ד.) - שהזדרז לעקידת יצחק, משמע שאין לחוש לחיי שעה?

ושמא יש לחלק ולומר, כי אברהם אבינו היה לפניו עתה רק מצוה אחת של עקידת יצחק כפי שציווהו ה', לפיכך הזדרז לקיים את מה שנצטווה. לא כן הגר-צדק, שמצות קידוש ה' לפניו, וגדר המצוה, לא שחייב למות, אלא מצווה לדבוק בתורת ה' בכל מחיר אף אם יהרגוהו בשל כך, ובזה מבקש את ה'. נמצא שהמצוה היא מה שמוכן למות על הדת ולא עצם המיתה.

[ואגב: ברעיון זה תתורץ הקושיה: היאך מברכים על מצות קידוש ה', הרי לדעת הרשב"א (בשו"ת ח"א-יח) הטעם שאין מברכים על מצות צדקה, לפי שתלוי בדעת אחרים, ושמא לא יקבל העני. ואם כן נומר גם כאן, שמא לא ימיתוהו ונמצא ברכתו לבטלה? אך לאור האמור, הרי מקיים את המצוה בעצם מוכנותו למות על קידוש ה', גם אם לבסוף לא יהרגוהו, לפיכך רשאי לברך.]

לפי"ז מובן ספיקו של הגר-צדק, שכן היה צד לגר-צדק לומר שגם כאשר משהה צעדיו משום חיי שעה, אין זה סותר לקיום המצוה כבר מעתה, שהרי מוכן הוא. אך הגר"א הכריע לאידך גיסא, שיש להזדרז, אך באמת לא מדין "זריזין מקדימין למצוות", אלא כחלק מגוף המצוה, שמראה בזה לכל, עד כמה מוכן הוא, בזריזות ובשמחה, אף למות למען קידוש ה' ואינו חושש. נמצא שזריזות זו היא מגוף המצוה ממש.

מלבד זאת יש לומר שהסיבה שהגר לא למד מזריזותו של אברהם משום שהציווי שנצטווה אברהם היה לקחת את בנו ולהעלותו ולעקדו על המזבח, וכדי לקיים חלק זה של המצוה, אין כל ספק שהיה צריך להזדרז שהרי בזה אין פיקוח נפש.

הזריזים אינם צריכים "להעמיד חמה ברקיע"...

סח הגאון רבי יעקב גלינסקי שליט"א: הוזמנתי לחתונה שהחופה הייתה אמורה להערך לפני השקיעה. החתן והכלה, המחוטנים וכל המוזמנים, נאספו ובאו. אך הרב מסדר הקידושין איננו. מתקשרים ואינו זמין. טרחא דציבורא. צום בני הזוג. עוגמת נפש והקפדה. כולם ממתינים בקוצר רוח אך לשוא.

והנה אחרי שעה ארוכה לתוך הלילה, הגיע סוף סוף הרב ולא הבין על מה הטרוניה... לאחר החופה ניגשתי אליו וביקשתיו שיאיר עיני בביאור קטע מהגמרא:

הגמרא מספרת (סוכה כח.) ששמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, מהם שראויים שתשרה עליהם שכניה כמשה רבינו, ומהם שיכולים להעמיד חמה ברקיע כיהושע בן נון. ויש להבין: מילא השראת השכינה מדריגה היא. אבל העמדת חמה, לשם מה? הקדיר הרב מצחו והסכים: אכן צריך הסבר.

הסברתי: הרי משה רבינו לא יצא מאהלו. מי סידר איפוא קידושין לצאצאי שישים ריבוא מישראל? הלא היו מאות חופות ליום?! שלח את יהושע במקומו. אבל איך הוא יספיק לסדר קידושין לכולם לפני השקיעה? אין ברירה וחייבים להעמיד חמה ברקיע עד שיעמידו כל החופות..."

"כך חשבתי עד היום" - הפטיר רבי יעקב - "אבל כשאני רואה שגם כשקובעים לפני השקיעה אפשר להגיע בלילה, חוזרת השאלה למקומה וכבודו חייב עליה תשובה..."

והגדת

מצוה להכניס אורחים לביתו ולספק להם אכילה שתיה ולינה!

נלמד מהפסוק: "ויאמר... אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך" (פרק יח"ג)

למדו מכאן חז"ל: גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה. דכתיב "ויאמר... אם נא מצאתי... אל נא תעבור" (שבת קכז:). ולעיל על הפסוק: "והוא יושב פתח האהל כחם היום" (יח"א) כתב רש"י (מגמרא ב"מ פו:) הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא המלאכים עליו בדמות אנשים.

היאך עלה בדעת אברהם שימצאו אורחים בחום גדול כזה?

רעיון מענין כתב הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל (נדפס בסוף ספר "חידושי רבי שלמה" [היימן ח"ב]: לכאורה יש לתמוה: כיצד עלה בדעתו של אברהם אבינו ע"ה לישב פתח האוהל, אולי יעבור איזה אורח לדרכו, הרי ראה והרגיש בעצמו את גודל החום הנורא שעשה הקב"ה בעולם עד שלא יתכן בדרך הטבע שימצא אדם בחוץ?!

עוד הביא את תמיהתו של הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל עפ"י דברי חז"ל בגמרא (שבת קכז:): שבמצוה חיובית כמו תפילין וד' מינים שגם כאשר אין לו אפשרות לקיימם מחמת אונס, עדיין חייב הוא, אלא שאנוס הוא מלקיימם, כי המציאות אינה מאפשרת לו זאת, לפיכך יש לו סיבה טובה להצטער על כך שאינו יכול לקיימם. אבל מצות הכנסת אורחים, מדוע הצטער אברהם שאינו יכול לקיים המצוה, הרי אין זו מצוה חיובית כמו תפילין שצריך לתור ולחפש אחר האורחים, אלא המצוה היא שכאשר מזדמנים לו אורחים יכניסם לביתו. ומכיון שהמציאות לא מאפשרת שיהיו אורחים אין עליו כל מצוה?!

אלא הביאור הוא שבמצוות הכנסת אורחים] מלבד הענין שיש לתת מה שחסר לאורח, אכילה שתיה ולינה. יש עוד ענין באופן קיום המצוה שצריך להיות מכח מדת החסד של המקיימו, ולא משום מדת הרחמנות, שהרי כל מצוה ומצוה שהאדם מקיים, נותנת למקיים חלק גדול בשלימות השגת מעלת האדם השלם, וכנוסח ברכת המצוות, "אשר קדשנו במצוותיו".

מעטתה יש לומר, שאברהם אבינו, שהיה עמוד החסד בעולם כמו שנאמר "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", הרגיש בעצמו שתכלית חייו הוא רק עשיית חסד, עד כדי כך שדרשו חז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה", כי זהו רצונו ית"ש.

לפיכך, גודל התשוקה של אברהם אבינו לקיים המצוה של הכנסת אורחים היתה בדרגה של כלות הנפש, עד שלא הרגיש כלל בגודל החום, אף שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, וכה גדולה היתה תשוקתו לקיים המצוה עד שבדעתו לא היה שום צד לחשוב שמא לא יוכל לקיים המצוה, וכשמגיעים לידי מסירות נפש כזו לקיים רצונו יתברך, אזי זוכים לעזרת הקב"ה, מעל דרך הטבע, לקיים המצוה על אף כל הקשיים הכרוכים בענין, כי היכולת לקיים המצוות אף במצבים קשים כאלו, הרי זה כגמול שכר על המסירות שהיתה למצוה. ואולי זה נכלל במה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) "מצוה גוררת מצוה" ו"שכר מצוה מצוה מצוה". עכ"ד.

כשאדם מוסר עצמו למצוה - נעזר מהשי"ת בדרך ניסית

נוכל, לאור האמור, להוסיף וליישב בדרך זו את קושיית רבי שמחה זיסל זצ"ל - **הסבא מקלם**, שהקשה (בספר **חכמה ומוסר**), מדוע האריכה התורה לספר ממי שהיה נדמה לו שבאו אצלו אורחים, לכבדם והאכילם, הרי לא היה זה אלא מעשה דמיון, כי היו מלאכים שאינם צריכים אכילה, ורק הכוונה היתה טובה! [ותירץ, שהתורה באה להורות לנו כי העיקר בכל דבר הכוונה הרצויה וכו'].

אכן, לאור האמור, נראה לבאר, שיסוד גדול ונשגב במדת אונתו התורה באריכות מעשה זה: שכל מצוה שאדם מוסר עצמו למענה מגודל תשוקתו לקיימה, ולא עושה חשבון אם יוכל לקיימה בדרך הטבע, אזי הקב"ה מסייע בידו בדרך ניסית אפילו ע"י מלאכים!...

ומצינו כזאת גם במדרש (שה"ש) על רבי חנינא שמצא אבן אחת וסתתה וכו' כדי להעלותה לירושלים. ביקש לשכור פועלים להעלותה, וביקשו שכרם מאה זהובים אך לא היה בידו. הלכו להם. זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני אדם, אמרו לו תן לו חמשה סלעים ואנו מעלים אבנך לירושלים ובלבד שתתן ידך עמנו. נתן ידו עמהם ונמצאו עומדין בירושלים.

וביאר הגרי"ש אלישיב שליט"א: בשעה שהתחיל לסתת את האבן, לא עשה שום חשבון איך תגיע האבן לירושלים. כי אם היה מחשב היה נשאר בלי כלום! כאשר אדם עושה כל שביכולתו בלי חשבונות אזי הקב"ה מסייע בידו.

הכנסת אורחים לא על-ידי שליח

הרה"ח ר' יעקב גוטמן ז"ל נזדמן לרגל מסחרו לסטראפקוב. היה זה יום קריר וסגרירי, ובבקשו אכסניה להכנס ולהתחמם בה, שם פעמיו לעבר מעונו של הרה"ק רבי אברהם שלמה מסטרופקוב זצ"ל. ניצב ר' יעקב על יד הבית ובחששו שמא יפריע נמנע מלדפוק על הדלת.

לפתע פתח הרבי את החלון, והזמינו להכנס לביתו. הוא מיהר והלך בעצמו להביא גזרי עצים מן המרתף כדי לחמם את הבית. משלא מצא את מבוקשו, לבש הרבי את אדרתו כדי להביא עצים מן השוק...

משראה זאת ר' יעקב, ביקש למנוע זאת מהרבי, והציע את עצמו, אך לא עלתה בידו למונעו. ולא עוד, אלא שכאשר שב הרבי, החל לבקוע את העצים בעצמו. נזדעזע ר' יעקב וקרא בקול: "רבי עד היכן?!"

השיב לו הרבי בנחת: "התדמה בעצמך שאעשה שליח למצוות הנחת תפילין? ולפיכך גם את מצות הכנסת אורחים אין בדעתי ליתנה לאחרים!" **רבינו הק' משינאוה**

"והוי מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות"

ב"דלת פתוחה", ראה הגה"צ רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל, בסיס חשוב בערכי האדם ויחסו לזולת. פעם נצרך רבי מרדכי לאדם מסויים. וכשהגיע לביתו נאמר לו, כי האיש אכן בבית, אבל אי אפשר להכנס, כי שוטפים את הבית...

לאחר תקופה הוצעה אחת מבנות אותו בית לשידוך בעבור בנו של רבי מרדכי, אך הוא סרב להצעה: "בבית שהמרצפות בו, חשובות מבני אדם, איני חפץ להשתדך!" [ואגב: סיפר הגאון רבי הלל זקס שליט"א כי **החפץ חיים** לא היה מרשה לשטוף את ביתו במים, שמא יזדמן באותה שעה אדם ולא יוכל להכנס, או גם אם יכניסוהו יחוש בחוסר נעימות על כי הוא מלכלך את הבית!]

ומעשה ביהודי ישיש, עולה מרוסיה, שהיה מוצא לו מקום לסעוד בו את ארוחותיו בכל ימות השנה. יהודים רחמנים היו מזמינים אותו בחפץ לב לסעוד את לבו. אולם בליל בדיקת חמץ לא עלה על דעת איש להזמינו. הרי מזה ימים שאין אנשים מן השורה סועדים בעצמם ארוחה מסודרת...

אבל לא כן בבית משפחת רבי מרדכי צוקרמן. כאן יש לו, לאותו יהודי ישיש, "חזקה" לסעוד ארוחה של ממש בליל בדיקת חמץ! בקביעות שנה אחרי שנה, ישב ליד השולחן וסעד את ארוחת החמץ בנחת, כאילו היה זה יום רגיל. בסבר פנים יפות קיבלוהו, לא דחקו בו לסיים ולא העירו לו מאומה עד שכלה סעודתו. לאחר שסיים, ליווהו בברכות לדרכו - שיזכה גם בשנה הבאה לבוא ולסעוד בבריאות.

שנה אחת המתינו לו זמן רב אך הוא בושש מלבוא. כיון שנתאחרה השעה בטוחים היו ששוב לא יבוא, וכבר סגרו והעלו את כלי החמץ.

והנה נשמעה דפיקה בדלת, היהודי הישיש הגיע. חשקה נפשו בביצה מטוגנת דוקא... עם פרוסת לחם כמובן... בני הבית מנסים להסביר לו כי כבר הכל נוקה והועלה... אך ללא הועיל. אר-אז מורדים מיד כלי החמץ והשולחן לסעודת החמץ נפתח מחדש לכבוד האורח...

יחיד ודורו

חסד והטבה לזולת

להטיב לזולת ולגמול חסד עמו בכל עת ובכל מצב !

נלמד מהפסוק: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו..." לעשות צדקה ומשפט (פרק יח"ט)

ואמרו חז"ל: שלשה סימנים יש באומה זו [ישראל] רחמנים ביישנים וגומלי חסדים... גומלי חסדים דכתיב: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו... לעשות צדקה ומשפט" (יבמות עט.).

אין הצדקה משתלמת אלא לפי החסד שבה

אברהם אבינו ע"ה, מהוה, כידוע, את הדוגמא המופלאה והנשגבה ביותר של הטבה ועשיית חסד עם הזולת כפי שלומדים אנו מכל פרטי מעשה הכנסת האורחים שהאריכה התורה בתאורם.

ואולם מקשה הגרא"א דסלר זצ"ל (בספרו **מכתב מאליהו ח"א**) ממה שאמרו חז"ל בגמרא (בבא בתרא ט:): "אמר ירמיה לפני הקב"ה רבנו של עולם אפילו בשעה שכופין את יצרן [=אנשי ענתות הרשעים] ומבקשין לעשות צדקה לפניך, הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים [=שאינם נצרכים לצדקה] כדי שלא יקבלו עליהם שכר".

א"כ צ"ע: הרי זה בדיוק מה שאירע אצל אברהם שנזדמנו לו המלאכים שלא נצרכו להטבתו. כמובא במדרש (מד"ר בהר לד-ח): ר' סימון בשם ר"א אומר: מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היו צריכים? אברהם עם מלאכי השרת, כתוב "והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו", וכי אוכלין היו? אמר רבי יודן: נראין כאוכלין ושותין וראשון ראשון מסתלק. נמצא שגם המלאכים הם כאותם עניים שאינם מהוגנים - שאינם צריכים לצדקה. יוצא, איפוא, שמעשה החסד של אברהם היה לכאורה לשוא שאין עליה כל שכר, כבקשת ירמיהו על אנשי ענתות?!

ותירץ הרב דסלר, כי באמת אנשי ענתות לא רצו לעשות צדקה, ואם בכל זאת עשו צדקה, עשו זאת מחמת הבושה וההכרח, לפיכך, אמנם לא מגיע להם שכר על עצם מעשה הצדקה, אבל כן מגיע להם שכר על כך שלמעשה נעשתה צדקה ע"י שהעני הנצרך קיבלה. והם היו הגורמים לכך אף שהיה בלי כוונה.

על כן ביקש ירמיהו "הכשילם בבני אדם שאינם נצרכים לצדקה" והיינו שאנשי ענתות יתנו צדקה למי שאינו צריך לה, וממילא הם לא יהיו גורמים לצדקה, ולא יקבלו שכר כלל. לא כן אברהם שהשתוקק להטיב עם המלאכים ולעשות צדקה, וזה כשלעצמו - אף אם אינם נצרכים - מזכה אותו בגדולות ונצורות לפי החסד שרצה לעשות [ולא לפי הצדקה שלא קיבלו] (כפי שהארכנו לעיל במאמר הכנסת אורחים). [ועיין מה שפירש המהר"ל (**נתיבות עולם** - נתיב גמ"ח ספ"ב) את אמרת חז"ל "אין הצדקה משתלמת אלא לפי החסד שבה".]

בזכות חסד שעושה אדם אחד - מציל ממגיפה את כל סביבתו

מספרים חז"ל בגמרא (תענית כא:): בסוריא השתוללה מגיפת דבר, ואילו בשכונתו של רב לא שלטה המגיפה. סברו האנשים כי זכותו הגדולה של רב הרבה יותר גדולה, ואילו נס ההצלה מהמגיפה דבר קטן הוא ביחס לגדולתו של רב, והסיבה האמיתית שלא היתה מגיפה במקומו של רב היא בזכות אדם שגר שם והיה עושה מעשה חסד שהשאל כליו לקבור בהם אנשים, ובזכות זו ניצלו כל בני שכונתו, מדה כנגד מדה.

ותמה המהרש"א: במה יגרע כוחו של רב אם יחשבו האנשים שהצלתם באה בזכותו, והרי ודאי שיש בזכותו כדי להגן עליהם ובכלל מאתים מנה! ותירץ: שיגרע בכך שאם הנס יהיה בזכותו ימטו מזכויותיו שהרי מי שעושים לו נס ממעטים מזכויותיו. [ועי"ש תירוך נוסף, ורבינו יוסף חיים מבגדד זצ"ל בספרו "בניהו", הקשה על התרוצים, ואכה"מ].

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל תירץ (בספרו "קשת יהונתן", וכן הביא ה"בן איש חי" בספרו "בנייהו", מהמגיד מדובנא) שזכויותיו של רב היו כה גדולות שהיה די בהם שהוא לבדו ינצל, אף אם המשחית יפגע בסביבתו, ורק צדיק במדרגה פחותה - כאותו אדם - שאין די בזכותו להגן רק עליו [שהרי כשניתנת רשות למשחית שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע] על כן נדרש להציל גם את סביבתו כדי שגם הוא ינצל.

נמצא שבטענות אנשי המקום כי ניצלו בזכות רב, מקטינים בכך את מעלותיו וזכויותיו, לפיכך נתגלה להם שזכותו של רב גדולה זיה בשביל שינצל לבדו, ובהכרח שהצלתם היתה בזכות אותו אדם, שזכותו לא היה מספיק גדולה כדי להנצל בלעד. [ברעיון זה ביאר המגיד מדובנא וכן החידושי הרי"ם מדוע ביקש אברהם, לצורך הצלת הצדיקים בסדום, שהקב"ה ישא לכל המקום].

טוב ליבו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי

סיפר רבינו הגרא"מ שך זצ"ל: פעם ביקר אצל הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל מנהל הג'וינט שהגיע מארה"ב. הוא היה אדם שאינו שומר תורה ומצוות וישב אצל רבי חיים עוזר למעלה משעתיים. ישבו שם נציגים מכל מוסדות התורה בליטא לסדר את ההקצבות. היתה זו תקופה קצרה לפני מלחמת העולם השנייה.

מנהל הג'וינט התרשם מאוד מאשיותו של רבי חיים עוזר, ואחר שסיימו, פנה המנהל לרבי חיים עוזר ואמר: עד עכשיו עסקנו בצרכי הכלל, עכשיו אני מבקש מהרב שיציע לי מה אני יכול לעשות לו טובה אישית?!

מיד השיבו רבי חיים עוזר: אני מאד שמח להצעתך. אני אכן צריך משהו בשביל עצמי. אשמח מאוד אם תעשה זאת בשבילי...

ומהי הטובה האישית שביקש? עובדת אצלו בבית, עוזרת, ובכל וילנא, בכל חנויות הנעלים של העיר אי אפשר להשיג זוג נעלים בשבילה. אין בכל וילנא להשיג כזה מספר גדול של נעליים בשביל העוזרת. ומכיון שמנהל הג'וינט אמור להגיע לקובנא שהיא עיר הבירה של ליטא, ושם בעיר הגדולה יש בני חרושת גדולים וחנויות גדולות לנעליים. לכן ביקש מהמנהל "אם אתם רוצים לעשות לי טובה אישית, אזי בבקשה, הנה לכם המספר של הנעליים, תשלחו לי בבקשה נעליים בשביל העוזרת, ובזה תעשו לי טובה אישית גדולה, ואני תמיד אכיר לכם טובה על כך..."

מנהל הג'וינט התרגש מאד לשמוע מהי הטובה ה"אישית" שמבקש רבי חיים עוזר. הוא חזר לארה"ב ומהשפעת ההתרשמות הנפלאה והמרגשת הזו החזיר עצמו ואת כל משפחתו בתשובה ונהפך להיות יהודי שומר תורה ומצוות.

פניני רבינו האבי עזרי

לא יאכל עד שיעשה חסד...

סיפר הגאון רבי צבי פסח פרינק זצ"ל: מנהג היה לו לגאון רבי ישראל איסר שפירא זצ"ל (בעל שו"ת עזרת ישראל) שלא לאכול פת שחרית עד שגמל חסד לאדם מישראל.

פעם אירע ועבר על רבי ישראל יום שלם ועדיין לא בא מעשה לידו לגמול חסד עם זולתו. ישב כל היום בתענית ולא טעם מאומה. ירד הערב ועדיין אין איש בא. נצטער אותו צדיק צער גדול בהמתניו לשוא כשהוא שרוי בתענית.

והנה בחצות הלילה יצא רבי ישראל אל השוק, שמא יזדמן לו אדם שיכול לעשות עמו חסד. ראה גוי אחד עומד, ועמו עגלה מלאה קרשים. מיד רץ אל הנגר שבעיירה והודיע לו, כי עגלה מלאה קרשים עומדת בשוק למכירה. הלך הנגר והחל נושא ונותן עם הגוי ונוכח לראות כי מקח טוב נזדמן לפניו.

פנה הנגר לרבי ישראל ואמר לו: אמנם הקב"ה הזמין לי מציאה ע"י הרבי, אבל דא עקא, אין אני יכול לזכות בה שכן אין בידי פרוטה לפרוטה. נענה מיד רבי ישראל: "הריני מוכן להלוות לך הכסף בחפץ לב". ואכן קנה הנגר את הקרשים. אר"א הלך רבי ישראל לביתו ואכל בשמחה ובטוב לבב את לחמו.

גדולי הדורות

בין איש לרעהו

ומי כעמך ישראל

סיפורים בני זמננו

כך תטפלו בגנב !

ח"ל, שנת תשל"ח.

34 שנים חלפו מאז שהתרחש הסיפור, אך בעל המעשה לא ישכח לנצח את אותן דקות ארוכות של חרדה.

באותה תקופה היו מיודענו ואשתו זוג צעיר (לא שהיום הם זקנים) והתגוררו בשכונה "לא הכי טובה" - כלשונו. הוא טורח לציין שהגדרה זו היא לשון המעטה!

למה לגור בשכונה גרועה? כל אחד מעדיף לגור בשכונה שקטה ומטופחת אך הרצוי אינו תמיד רצוי. כמו בארץ, כך ברוב הקהילות שומרות התורה והמצוות בעולם - מתמודדים עם נושא המגורים. אם בארץ רווחת תופעת "ההתחרדות", שם היא נקראת "התייחדות". אזורים גדולים מניו יורק, לדוגמה, "נכבשו" בשנים האחרונות מידי התושבים הכושים לטובת הציבור החרדי. והחיים באזורים "מעורבים" כמובן לא דומים לחיים באזורים הסטריליים.

באותו ערב חזר מיודענו מחתונה של חבר, בשעה מאוחרת. הרכב שהסיע את הזוג הצעיר הותיר אותם בקצה רחוב מגוריהם - מרחק של כמאה מטר מביתם. בריא ללכת, אך ממש לא בריא ללכת כאשר כושי בריון מתקרב אליך במהירות...

צעדיו המהירים העידו על כוונתו לשדוד אותם, וכמובן להכות או לפצוע אם לא יענו בהתאם להצהרה האולטימטיבית "לייף אור מאני" (החיים או הכסף). מיודענו הורה לאשתו לרדת לכביש, שהיה ריק באותה שעה ממכוניות. הוא המשיך לצעוד על המדרכה בצעדים מהירים. כוונתו הייתה להרחיק את אשתו ממקום הסכנה, אך בינתיים לא היה לו מושג כיצד הוא עצמו ייחלץ מהסכנה!

בעודו צועד אזר את שרידי האומץ שנותרו בקרבו, ופצח בניגון שהדהד הערב בחתונה. התחשק לו לצרוח "הצילו" ולא לפזם שיר, אך השיר - וקור הרוח ששידר באמצעותו - היה עשוי להציל אותו!

הכושי המגושם הלך וצמצם במהירות את המרחק בינו ל...כסף. אך מאידך, מטרים ספורים רק נותרו עד לפתח הבניין. כאשר יגיע לפתח הוא ייכנס עם אשתו, ינעל מאחוריהם, וייתן לכושי להמשיך לחלום על הכסף.

עוד כמה צעדים מהירים הביאו אותו מול הפתח ומול המסקנה ש...מאחר מידי הפתח, כמו תמיד, נעול. עד שיפתח אותו, ועד שייכנסו, הכושי ישיג אותם.

התפילה שבקעה ממנו באותה שעה הגיעה מעומק הלב. מעומק לב שפעם בהשתוללות. בשנייה האחרונה, כאשר כבר חש בנשימותיו המסריחות של הכושי מאחוריו, הסתובב ופסע אחורנית. החווה בקידה כלפי הבריון, ובהבעת פנים תמימה לחלוטין פנה לכושי ואמר:

"בבקשה אדוני; תעבור."

הכושי השתומם מהתגובה הבלתי צפויה. חיוך חיוור הציף את פניו הכהות, כל שריד של תוקפנות נעלם ממנו. "איך זה יפה מה ששרת... זה שיר יהודי!"

הכושי נעלם מהזירה, מותיר את מיודענו ואשתו להיכנס פנימה ולנעול את הדלת מאחוריהם.

* * *

רק כאשר התרווח על כסא בטוח בביתו, החל להתבונן בסייעתא דשמיא העצומה שהבזיקה במוחו את העצה הגאונית.

מה שהציל אותו הייתה העובדה שברגע האמת הוא התייחס לפושע כאל אדם נכבד. בהציעו לו בתמימות ('מעושה' אמנם) להיכנס לפניו לבנין הוא רומם אותו! ולאחר שרומם אותו שוב לא היה מסוגל הכושי להשפיל את עצמו ולשדוד את מטיבו!

* * *

ירושלים, שנת תש"ן.

מיודעינו נכנס למקווה השכונתי. במלתחה הוא מבחין ביהודי לא מוכר שנכנס, אדם שאף פעם לא נמצא במקווה הקטן הזה בשעה הזו. הוא מאחל לו בוקר טוב מתוך מחשבה שבטח מדובר בתושב חדש שהגיע לשכונה.

כעבור דקות ספורות יוצא מיודענו מחדר הבורות למלתחה, כדי לקחת משהו. הוא מבחין שהאיש מחזיר את הטלית קטן שלו למתלה. מתוך הבנה שהבגד נפל והלה החזיר לו אותו למקום, הוא אומר לו בפה מלא: תודה!

להפתעתו האיש יוצא במהירות מהמקווה.

הוא קולט שכנראה מדובר בגנב וממהר למשמש בכיס החליפה שלו. אכן: הארנק נעלם!... הוא קורא במהירות לאדם נוסף לעזור לו, והם יוצאים החוצה לתפוס אותו. בחוץ הוא פונה שמאלה וחברו ימינה. הוא מתחיל לרוץ ומוצא את עצמו כמעט מתנגש בגנב - שמרוב בלבול לא קלט היכן בדיוק היציאה מהמבוי של המקווה.

ושוב נעים גלגלי מוחו במהירות, שוקלים כיצד לנהוג. 12 שנה קודם לכן הוא מצא את עצמו בחו"ל בסיטואציה דומה - אך שונה. במקרה ההוא מישחו רץ אחריו, ואילו כאן הוא רץ אחרי מישחו. אך העיקרון נותר אותו עקרון. שלמה המלך ניסח אותו בארבע מילים: "לשון רכה תשבר גרם" (כה, טו) מילים רכות מסוגלות לשבור את העצם הקשה ביותר!

"סליחה, אולי מצאת כאן ארנק? או שבטעות לקחת את הארנק שלי?" האדם הזר שהתכוון לצעקות בנוסח "כאפץ עם!" (תפסו אותו! קריאה אידישאיית עממית לנוכח גנב) הופתע לחלוטין!

"אוי, נכון!" הגיב הגנב בעודו מושיט ארנק "האם זה הארנק שלך? תבדוק שלא חסר בו כלום!"

* * *

"למדתי מהסיפור הזה" מסכם מיודענו "שאפילו הגנב הכי בזוי, אם נותנים לו קצת הערכה אפשר להפוך אותו לאיש נחמד... ואולי אפילו להחזיר אותו למוטב!"

נשלח ע"י בעל המעשה ל.מ. ירושלים